

MONOGRAFIJA O SPLITSKIM UTVRDAMA – DUŠKO KEČKEMET, „UTVRDE SPLITA“, SPLIT 2020.

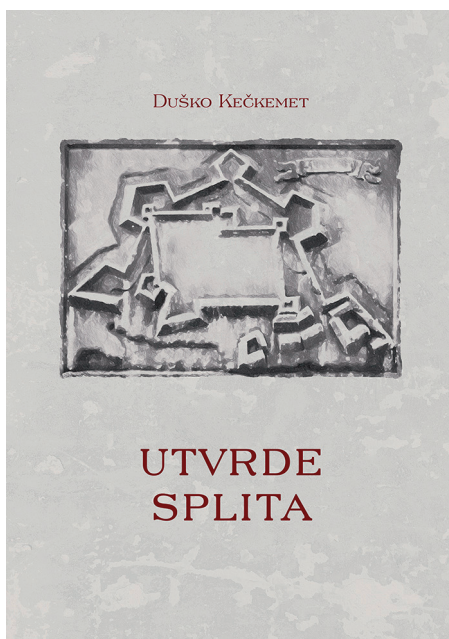
Primljeno: 29. listopada 2020.

ARSEN DUPLANČIĆ
Arheološki muzej u Splitu
Zrinsko-frankopanska 25
21000 Split, HR
arsenduplancic@gmail.com

Split je zaista imao sreću da su u njemu živjeli i djelovali mnogi *razminici*, kako kaže Petar Hektorović, koji su za sobom ostavili izuzetan doprinos na raznim poljima znanosti, kulture i umjetnosti. Među njima se svojim opusom i doprinosom visoko izdiže Duško Kečkemet koji je cijelim bićem bio uronjen u proučavanje prošlosti voljenog mu Splita i Dalmacije. Kao najbolji znalac splitske povijesti i njegove baštine, autor mnogobrojnih knjiga, rasprava i članaka, Kečkemet se prihvatio složenog posla da u jednoj knjizi objedini sva dosadašnja istraživanja, kako vlastita tako i drugih autora, o obrani Splita kroz stoljeća. To je rezultiralo knjigom *Utvrdje Splita* koju su 2020. objavili Naklada Bošković i Muzej grada Splita, a sunakladnici su Društvo prijatelja kulturne baštine Split i Zaklada Karlo Grenc, svi iz Splita.

Kečkemetova je monografija monumentalno djelo s od više od 570 stranica, s brojnim ilustracijama, popisom literature i kazalom osoba te sažetkom na engleskom jeziku koji djelo čini dostupnijim stranim čitateljima. U knjizi se nižu opisi i povijest utvrda Salone, Dioklecijanove palače, srednjovjekovnih bedema i izgradnje bastionskih utvrda u 17. st. koje su Splitu dale prepoznatljiv izgled i utjecale na njegov urbanizam. Zanimljivo je pratiti mijene u konceptima planova obrane, pristupe raznih inženjera i vlasti te njihov odraz na terenu koji se velikim dijelom sveo na to da su se do 1660. godine, kako

zapaža jedan inženjer, utvrde u Splitu samo gradile i onda rušile! Idući kronološkim redom, dolazimo do godina Prvog i Drugog svjetskog rata koji je za sobom ostavio ružne i turobne bunkere. Konačno, autor opisuje rušenje splitskih utvrda i daje uvid u njihovo današnje stanje.

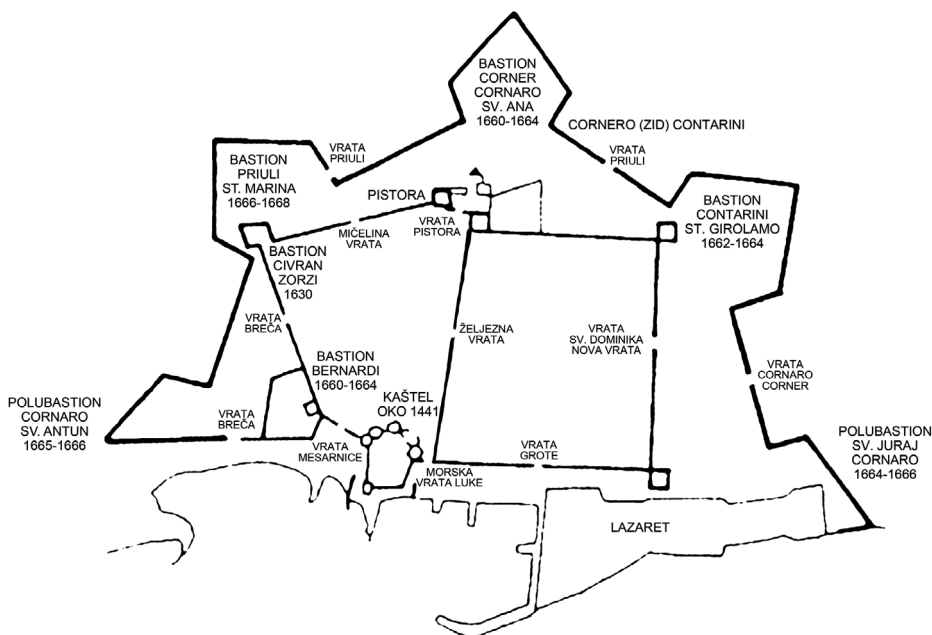

Slika 1. D. Kečkemet, „Utvrdre Splita“ (prednja korica, likovno rješenje korice: Anamarija Kečkemet)

Osobito je važno što Kečkemet ne promatra obranu grada isključivo kroz relativno mali prsten srednjovjekovnih, a potom renesansnih i baroknih zidina, već u kontekst njegove zaštite uključuje i utvrde u udaljenijim naseljima kao što su Kamen, Solin, Klis i Kaštela te utvrde uz Žrnovnicu. Naime, Split se branio već u tim utverdama i njegova sigurnost ovisila je o tome u čijim su one rukama. To ujedno pokazuje autorovu širinu u pristupanju temi kao i shvaćanje vojne taktike.

Iako se život na području Splita može pratiti od prapovijesti, prve prave zidine i utvrde javljaju se s carem Dioklecijanom odnosno s njegovom palačom. Te će zidine postati siguran zaklon izbjeglicama iz porušene Salone, a palača će postupno prerasti u grad. Stanovnici srednjovjekovnog Splita prilagođavat će antičke zidine tadašnjem načinu ratovanja, a dio grada koji se proširio na

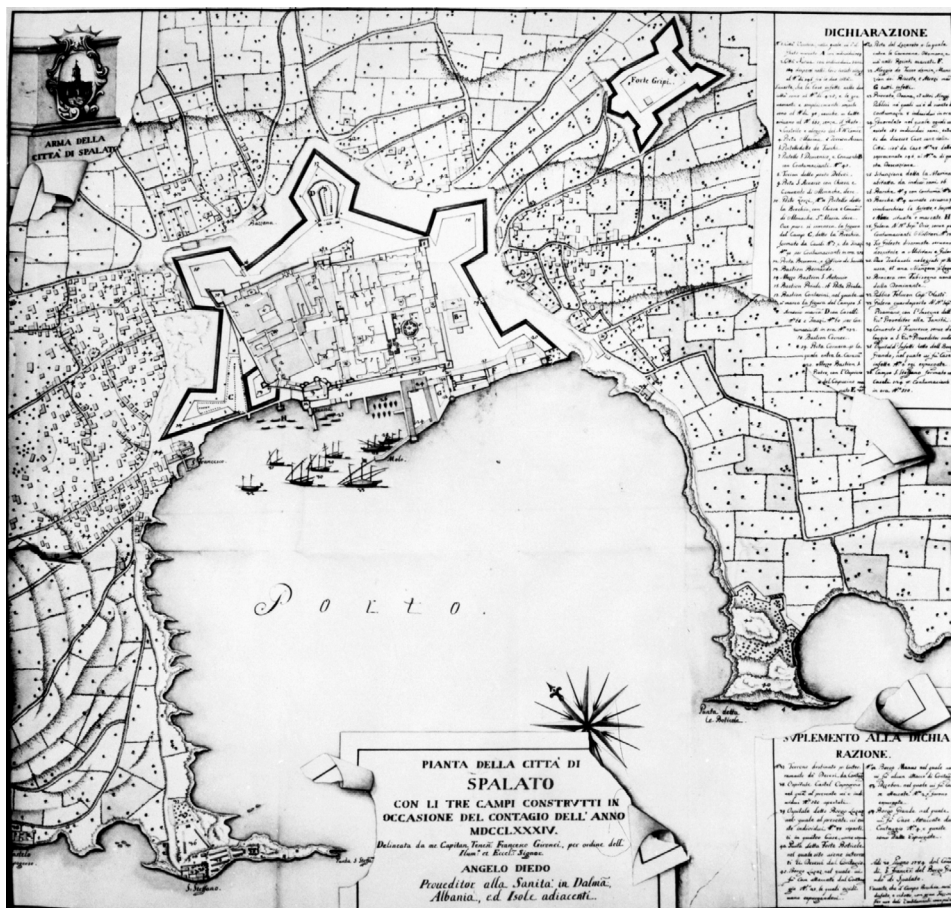
zapid osigurat će novim zidinama. Veliki zaokret dogodio se kad je 1420. Split potpao pod vlast Venecije koja je uskoro u gradu podigla utvrđeni kaštel, a još više kada je zbog prodiranja Turaka grad trebao opasati čitavim novim bastionskim sustavom u koji će biti uključene i utvrde Gripe i Bačvice.

Slika 2. Tlocrt splitskih bedema i gradskih vrata (sl. 63 na str. 261)

Početak 19. st. u Dalmaciju dolaze Francuzi i maršal Marmont, u sklopu svojih planova za uređenje grada, naređuje rušenje dijela splitskih bedema koji su ionako zbog jakog topništva uvelike izgubili važnost koju su prije imali. Kada je 1845. odlukom austrijskog cara Split proglašen otvorenim gradom, njegove su zidine pogotovo izgubile važnost i od tada one sve više i više stradavaju. Zbog širenja grada i razvoja prometa ruše se pojedini dijelovi zidina i nestaje utvrda Bačvice tako da su od nekadašnjeg snažnog bastionskog sustava ostali samo njegovi dijelovi i tvrđava Gripe.

U 20. st. grade se bunker i kao svojevrsna utvrđenja pa je i njih trebalo zabilježiti i dokumentirati. Premda su ružni, i njih treba zaštititi i sačuvati kao svjedočanstva tužnog razdoblja naše povijesti jer povijest nikad nije i neće biti samo ružičasta.

Slika 4. F. Gironci, Plan Splita s utvrdama, 1784. (Pl. 72 na str. 453)

Pred nama je lijepa i jedinstvena knjiga o dijelu bogate splitske prošlosti i njegove baštine. Ona sažima više od 2000 godina povijesti grada na način koji nismo imali u literaturi o Splitu zbog čega je još vrednija i dobrodošla. Knjiga nadilazi splitske okvire jer se ne ograničava na uski prostor grada već produbljuje naše znanje osobito o fortifikacijama građenima u doba Mlečana i postaje odlična za usporedbe s drugim onodobnim utvrdama u Dalmaciji.

Put od rukopisa do tiskanog oblika Kečkemetove knjige *Utvrdje Splita* bio je složen i zahtjevan zbog čega se oduljio, ali se uloženi trud višestruko isplatio. Zato moramo čestitati cijelom Uredništvu, Anamariji Kečkemet, Dejanu Berlanu i svima ostalima koji su dali svoj obol u njezinu nastajanju, zajedno s

nakladnicima i sunakladnicima koji su prepoznali vrijednost rukopisa i omogućili tiskanje knjige.

Slika 5. Ostaci kule na Glavičinama (Turska kula) prije rušenja (sl. 76 na str. 305)

Knjiga Duška Kečkemeta zove se *Utvrdje Splita*, ali ne zaboravimo da je on sâm bio svojevrсна utvrda grada jer je branio njegovu prošlost, otimao zaboravu ljude, događaje, spomenike... Osobito je znakovit Sustipan, također jedna od njegovih utvrda, koji je žestoko branio, ali nažalost nije u tome uspio. Ako je Hrvatska, kako se govorilo, bila predziđe kršćanstva, onda je Duško Kečkemet bio predziđe Splita.

Kečkemetove *Utvrdje Splita* trajan su spomen njegove osobite ustrajnosti i znanja, a svima koji se zanimaju za splitsku povijest i spomenike to je knjiga izuzetne važnosti jer je do sada bez nje bilo puno teže razumjeti razvoj obrambenog sustava Splita, nazivi dijelova bastiona postali su jasni i pregledni, a podaci o inženjerima graditeljima omogućavaju nam bolje vrednovanje njihova doprinosa utvrđivanju grada te popunjavanja njihova opusa u drugim dijelovima Dalmacije.

Slika 6. Rušenje dijela bastiona Priuli (1947. – 1950.) (sl. 88 na str. 351)